

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חֶמְדָּת יָמִימ

HEMDAT YAMIM

חֻקַּת תְּשַׁע"ב

פְּרֶשֶׁת שְׁבוּעַ

עֲצַת אֲבִיכֶם לְדוֹרוֹתֶיהָ

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

בשבוע שעבר, בפרשת קרח, עסקנו באבירים - בן בריתו של דתן, שחלקו יחד על משה רבנו לאורך כל הדרך כמאמר הגמרא "הוא דתן ואבירים - הן ברשען מתחילתן ועד סופן" (מגילה דף יא ע"א).
השבוע נמשיך לברר מה פשר שמו של אבירים ושל אחרים בתנ"ך בעלי שם דומה?
נקדים הקדמה קצרה. שמו של אדם הוא פרט מאוד משמעותי וניתן ללמוד ממנו רבות אודותיו. לחלק גדול מן הדמויות המופיעות בתנ"ך, יש יותר משם אחד. במקום שהכתוב איננו מציין זאת במפורש, לא ברור אם השם המופיע הוא השם שניתן לאדם עם היוולדו, לרוב על ידי הוריו, או שזה שם שניתן לאדם בעקבות פועלו. יש הרוצים לומר כי גם שם שניתן סמוך ללידה, יש בו מעין נבואה שנוזקת בהורים ברגע המיוחד של קריאת השם. לא נכריע בשאלה זו.
חז"ל דרשו את שמותיהם בדרך הבאה: "דתן - שעבר על דת אל, אבירים - שאיבר עצמו מעשות תשובה" (סנהדרין דף קט ע"ב).

אחרי בקשת המחילה, נלך בדרך קצת אחרת בעקבותיהם של רבי אברהם אבן עזרא ובעל ה"חזקוני".
הכתוב מדגיש כי דתן ואבירים היו בני אליאב בן ראובן וז"ל:

"וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָתָן וְלְאֲבִיכֶם בְּגֵי אֱלִיאָב בֶּן רְאוּבֵן אֲשֶׁר פָּצְתָה הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ וַתְּבַלְעֶם וְאֶת פְּתִיחֶם וְאֶת אֶהְלִיחֶם וְאֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם בְּקֶרֶב כָּל יִשְׂרָאֵל" (דברים י"א ו).

מסביר אבן עזרא: "וקשר דתן ואבירים, בעבר שהסיר הבכורה מראובן אביהם ונתנה ליוסף". אם כך שמו של דתן יתפרש מלשון דת = חוק, "אני הוא זה שמחוקק את החוקים!" אבירים יתפרש: "אני שייך לשושלת המלכותית, אבי הוא רם ואני הוא אביו של הרם הבא!" כך ביטא אליאב את טענתו, כי הבכורה וההנהגה מגיעה לבני ראובן הבכור וזו הייתה גם טענתם של דתן ואבירים, מהרגע בו הגיע משה רבנו למצרים וטען כי הקב"ה מינה אותו להיות מושיעם של ישראל. וז"ל המדרש:
"אחר ששה חדשים נגלה הקדוש ברוך הוא על משה במדין ואמר לו לך שוב מצרים, בא משה ממדין ואהרן ממצרים, ויפגעו בהן שוטרי ישראל כשהיו יוצאין מלפני פרעה, מהו נצבים, אמרו רבותינו ז"ל דתן ואבירים היו עמהן שכתוב בהן (במדבר טז) ודתן ואבירים יצאו נצבים, התחילו מחרפין ומגדפין כלפי משה ואהרן" (שמות רבה פרשת שמות פרשה ה).
נביא דוגמא נוספת הקרובה לזו. אחד הניסיונות המוקדמים לכוון מלכות בישראל היה בימי גדעון, כמופיע במשל יותר המפורסם:

"הַלֹּדֶן הִלְכוּ הַעֲצִים לְמִשְׁחַ עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ" (שופטים ט' ח).

גדעון בשלב ראשון סרב לקבל על עצמו תואר זה. לעומת זאת, בנו החליט בלי מעצורים להמליך את עצמו. לכן עם מותו של גדעון נקט אבימלך בצעד הנורא הבא:

"וַיָּבֵא בֵּית אֲבִיו עֶפְרָתָה וַיְהִיג אֶת אֶחָיו בְּגֵי יַרְבֵּעַל שְׁבָעִים אִישׁ" (שם, שם ה).

מיד אח"כ משחו את אבימלך למלכות. גם שמו יתבאר בדרך הבאה אבימלך = אבי היה מלך וגם אני אהיה אביו של המלך הבא.

גם אבירים וגם אבימלך שכחו את הכלל היסודי, מלכות מקבלים ולא לוקחים, בוודאי שלא לוקחים אותה תוך מחלוקת עם משה רבנו או באמצעות רצח של אחים.

הבה נתפלל כי כל הכרעה בנושא השלטון בעם ישראל ובמדינת ישראל יתקבלו אך ורק מתוך בדיקה של רצון העם "קול המון כקל ש-די", באמצעות הקלפיות (כנהוג בימנו) ולא ח"ו בשום דרך אחרת.

לע"נ
ר' מאיר בן
יחזקאל שרגא
ברכפלד ז"ל

לע"נ
רבי יעקב בן
אברהם ועיישה
סבג ז"ל

לע"נ
הרב אשר וסרטיל ז"ל
נלבי"ע ט' בכסלו
תשס"ט

ERETZ HEMDAH

2 Brurya St. P.O.B 8178 Jerusalem 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

ארץ חמדה ע"ר

רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080
טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

Email: info@eretzhemdah.org

web-site: www.eretzhemdah.org

www.yeshiva.org.il ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

הַלּוֹז הַפְּלֵאִי

יצחק קרא ליעקב וברך וציוה אותו: "קוים לך פְּדִנָּה אָרְס בֵּיתָה בְּתוֹאֵל אָבִי אֲמַנְד וְקַח לְךָ מִשָּׁם אֲשֶׁה...". התורה מספרת על מה שארע ליעקב בדרך (בראשית כח):

"וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם וַיִּלָּךְ שָׁם כִּי בָּא הַשָּׁמֶשׁ... וַיַּחְלֶם וְהִנֵּה סֹלֶם... וְהִנֵּה ד' נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר... וְהִנֵּה אֲנִי עֹמֵד וְשִׁמְרֵתִיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ... וַיִּיקַץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ... וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מַה נֹּרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱ-לֹהִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם... וַיִּקְרָא אֶת שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית אֵל וְאוֹלָם לּוֹז שֵׁם הָעִיר לְרֵאשִׁינָה:

התורה משתמשת במילת הניגוד "אוֹלָם" - כדי להדגיש שהשם הראשון של המקום הוא לּוֹז. חז"ל דרשו את משמעות הדבר (בראשית רבה, וילנא, ויצא סט, ח):

"היא לּוֹז שצובעין בה את התכלת, היא לּוֹז שעלה סנחריב ולא בבלה נבוכדנצר ולא החריבה, היא לּוֹז שלא שלט בה מלאך המות מעולם, הזקנים שבה מה עושין להם כיון שהם זקנים הרבה מוציין אותם חוץ לחומה והם מתים. אמר ר' אבא בר כהנא למה נקרא שמה לּוֹז כל מי שנכנס בה הטרף מצות ומעשים טובים כלוּז".

מהמדרש משמע שאף אחד לא הצליח להכחיד את לּוֹז. מדוע לא ידוע לנו על עיר כזו במציאות? לבד מכך תמוה, מדוע לא כל האנשים באו לגור בעיר הפלאית - שלא שלט בה מלאך המות?

עַצֵּם הַ"לּוֹז"

לּוֹז בהקשר של חיים ותחייה מופיע במדרש נוסף, בבראשית רבה (וילנא, בראשית, כח, ג):

"אדריאנוס שחיק עצמות שאל את רבי יהושע בן חנניא, אמר לו: מהיכן הקדוש ברוך הוא מציף את האדם לעתיד לבא? אמר לו: מלּוֹז של שדרה. אמר לו מנין אתה יודע אמר לו: הביאהו לידי ואני מודיע לך, טחנו ברחים ולא נטחן, שרפו באש ולא נשרף, נתנו במים ולא נמחה, נתנו על הסדן והתחיל מכה עליו בפטיש - נחלק הסדן ונבקע הפטיש ולא חסר כלום".

המחקר של ימינו, לא מצא עצם בעלת עמידות כה גבוהה (כמבואר בהערת השוליים¹). מה אם כן כוונת המדרש?

"מְדַרְשׁ הַנַּעֲלָם" עַל עַצֵּם הַלּוֹז

"העצם הפלאית" מוזכרת גם בזוהר (מדרש הנעלם, א, תולדות, דף קלו א), שמביא מחלוקת האם יש לדרוש את התואר של רבקה - "בֵּית בְּתוֹאֵל" - לשבח או לגנאי; וזו לשונו בתרגום חופשי:

"בֵּית בְּתוֹאֵל - בת 'בתו של אלי'. רב הונא אמר: לא כך הוא. ואני הייתי בכרכי הים ושמעתי שהיו קוראים לאותו העצם של השדרה, שנשאר מכל הגוף בקבר ואינו נרקב, בשם: 'בְּתוֹאֵל הַרְמַאִי'... ושנינו: אמר רבי שמעון - למה נשאר ומתקיים אותו העצם יותר מכל שאר העצמות? משום שהוא רמאי ואינו סובל טעם המזונות של בני אדם כמו שאר העצמות, ומשום זה הוא חזק יותר מכל העצמות, והוא יהיה השורש שהגוף יבנה ממנו..."

רבי שמעון מגלה יחס כפול כלפי עצם הלוֹז. מצד אחד, היא לא סובלת מזונות של "בני אדם" ויש לכנותה בשם גנאי 'בְּתוֹאֵל הַרְמַאִי'. אך יחד עם זאת, אין להכחיש שהיא חזקה וממנה יבנה הגוף לעתיד לבוא. משמעות הדברים מתבארת בעיון בפרשיה שמתייחסת ל"מזונות בני אדם", וכדלקמן.

"הַמַּחְלֻקָּת בַּיַּחַס לְ"מְזוֹנוֹת בְּנֵי אָדָם"

בספר מדבר (יא) מסופר, שכּישראל החלו בדרכם מהר סיני לארץ ישראל; הם מאסו באכילת ה"מן" שהיה יורד מהשמים, והתאוּו לאכול בשר ומאכלים נוספים שהיו רגילים להם במצרים. משה לא הזדהה עם דרישתם; והוא "לא זכר" משום מה, שהקב"ה כבר הוריד להם בעבר שֶׁלֶךְ².

הקב"ה לא ויתר למשה והורה לו לאסוף שבעים זקנים, שיעזרו לו ויתנבאו עמו ויביאו את הבשר. שני אנשים, אֶלְדָּד וּמִיָּדָד, התנבאו בנפרד מהאחרים. יהושע הציע למשה לכלוא אותם - אולם משה סרב.

הזוהר מרמז, שהמחלוקת שבין "אלדד ומידד" לבין "שבעים הזקנים" קשורה לשאלה: האם ישראל שנחשבים ל"אדם"³ האידיאלי - צריכים לאכול באופן שונה מהגויים. הצד הרוחני ("אלדד ומידד") רוצה להסתפק במן שהיה יורד מהשמים, ולשיטתם זהו מזון שמומלץ ל"בני אדם". מאידך, הצד הגשמי ("שבעים הזקנים") רוצה אוכל אחר! וכהגדרת הזוהר: "אינו סובל טעם המזונות של 'בני אדם'...". לשיטת שבעים הזקנים, המן לא נועד מלכתחילה ל"בני אדם" אלא ל"מלאכים". לשיטתם, הם צריכים לאכול אוכל גשמי רגיל ש"שבעים הגויים" אוכלים - כמו בשר.

מַלְחַמַת "גּוֹג וּמָגוּג" - וְקִישוּרָה לְמְזוֹנוֹת בְּנֵי אָדָם

תרגום יונתן כתב שם, שֶׁאֶלְדָּד וּמִיָּדָד נבאו על מלחמת גוג ומגוג שמתוארת ביחזקאל (לח-לט); והוא מרמז שהמחלוקת על "מזונות בני אדם" משתלשלת למחלוקת כיצד להתייחס לגאולה העתידה.

אלדד ומידד נבאו, וגאולת ישראל תהיה בשני שלבים שמתוארים גם ביחזקאל. בשלב הראשון, ישראל יחוו "תאוה" להיות עם "כָּכָל הַגּוֹיִם" - ולהגאול בדרך גשמית. מאווייהם יתמלאו; ישראל יתלכדו ויחזרו לארצם, הם ינצחו את אויביהם ויתעסקו בעניינים גשמיים: "וַיִּשְׁבִּי לְבִטָּח כָּל־עַם... עִם מְאֻסָּף מְגוֹיִם עֹשֶׂה מְקַנָּה וְקַנְיָן" (יחזקאל לח, יב). בשלב השני, גוג והגויים שעימו - באים כדי להשתלט על ישראל ועל רכושם. חז"ל מרמזים, שאין מדובר בהשתלטות ממשית; אלא שגוג

והגויים "באים" כדי לתבוע את נצחונם! האומה הישראלית שקמה בארץ ישראל **דומה לגויים**; היא אינה עוסקת ברוחניות באופן מיוחד - והגויים תובעים "בעלות" על האומה הזו ועל נכסיה. משמעות הנבואה היא, שתחיה לאומית גשמית "כָּכָל הגֹיִים" – אינה תחיה; ומדובר בסוג של "מוות".

היושע נלחם בעמלק **בחרב גשמית** - והוא **נועד** לכבוש את הארץ **בחרב גשמית**. כאשר הקב"ה הכריע כשיטת "שבעים הזקנים" – הוא הכריע לטובת כיבוש גשמי. היושע היה סבור שאלדד ומידד שרואים את הכבוש הגשמי בתור כבוש של "גויים" - רואים ב"אספקלריא שאינה מאירה" ומנבאים נגד רצון ד', ולכן הוא הציע לכלוא אותם. אולם משה התנגד. משה עצמו **נכנע** לרצון הקב"ה, והצטרף לשבעים הזקנים; אך יחד עם זאת הוא שיבח את אלדד ומידד והרשה להם להמשיך ולנבא.

תחיית המתים של "עם ישראל"

התרגום מתאר שם את המשך נבואת אלדד ומידד – "ואחר כך יחיו כל המתים של ישראל ויתענגו מן ההר שהוצנע להם מן ההתחלה ויקבלו שכר מעשיהם". התרגום מרמז, שאחר כך, ד' יאיר את עיני "נציגי הצד הרוחני"; והם יסכימו שד' ברא את עולמו כדי שגם ישראל ישתמשו בתאוות הגשמיות - ויעלו את ניצוצות התורה שגנוזה בס. מי שהשתמש בכלים האלו כדי להביא את גאולת ישראל – יחזור ויוגדר כאדם "חיי"; וכולם יסכימו שמגיע לו שכר טוב על מעשיו החומריים והצבאיים.

הזוהר אומר על **עצם** הלזו: "והוא יהיה השורש שהגוף יבנה ממנו". לפי מה שהתבאר, דברי הזוהר מכוונים **בעיקר ל"תחיית הגוף"** שיחזקאל ראה בחזון "**העצמות הַיְבֻשׁוֹת**". "גוף" שמסמל את התחייה של עם ישראל בארצו. בשלב הראשון תהיה התעוררות והצלחה של הצד הגשמי (עצם הלזו), שנהנה מדברים **גשמיים** שגם הגויים נהנים מהם. ההתעוררות הזו תוגדר מתחילה על ידי ה"צד הרוחני" - כגוף מת (יחזקאל לז): "**וַיִּקְרַם עֲלֵיהֶם עוֹר מִלְמַעְלָה וְרוּחַ אֵין בָּהֶם**". אך אין להכחיש, "שהצד הגופני" הזה - יהיה השורש שעליו יתפתח "הצד הרוחני", שיהיה כמו "נשמה" ל"צד הגופני". בשלב הסופי יחליטו לחזור ולהגדיר את כולם - גם את "הצד הגופני" - בתור אנשים חיים; "**וַיִּחְיֶינּוּ וַיַּעֲמְדוּ עַל רַגְלֵיהֶם חֵיל גְדוֹל מְאֹד מְאֹד**". העיון המעמיק בנבואת אלדד ומידד מגלה, ש"אנשי הצד הגשמי" לא "מתו" ממש. אלא היה שלב שאחיהם הגדירו אותם כ"מתים"; ולאחר מכן, אחיהם חזרו בהם.

"בית אל" - והגאולה העתידה

השבלים של "תחיית הגוף הלאומי" של ישראל – רמוזים בתורה בעת יציאת יעקב לגלותו הראשונה. יעקב היה "איש תָּם יֹשֵׁב אֶהְלִים", שלמד תורה ב"אהלי שם ועבר" שב"הר המוריה". יצחק קרא לו ושלחו לשאת אשה: "קום לך פְּדָנָה אֶרֶם **בֵּיתָה בְּתוֹאֵל אָבִי אֶמְךָ וְקַח לְךָ מִשָּׁם אִשָּׁה**...". יצחק הדגיש בפניו את "**בית בתואל**", מקום שייצג דרך חיים ניגודית לדרך של "הר המוריה". יעקב חשש מהחיבור לדרך חיים **שמחשיבה את הגשמיות**; והדבר הטריד אותו.

יעקב יצא לדרכו - "**וַיִּפְגַּע בְּמִקוֹם וַיִּלֶךְ שָׁם**". השימוש בלשון "**בְּמִקוֹם**" מרמז שהכוונה למקום **שקשור** באופן כלשהו ל"**מקום**" **הידוע מלפני כן** שהוא "הר המוריה"; "מקום" שבו מלאכים מסייעים למי שרוצה ללמוד תורה (כמבואר בהערת השוליים⁵). יעקב שכב שם, ומחשבותיו היו שקועות ב"מקום" שאותו הוא עזב⁶. ד' התגלה אליו בחלום, והודיע לו שמלאכים רוחניים ממשיכים ללוות אותו ולסייע לו באופן נסתר. "הר המוריה" לווה אותו מלמעלה מבחינה רוחנית - גם כשהוא יתרחק ממנו מבחינה גשמית. ההצלחה שלו בעיסוקים הגשמיים ב"**בית בתואל**" – תמשיך לבוא אליו בזכות עמלו בתורה.

יעקב קרא למקום "בית אל" כדי לרמז, שהמציאות שהוא יפגוש בבית "בתואל" - היא "**רמאית**". מבחינה חיצונית יהיה נראה שההשתדלות הגשמית **בדרך של "בתואל"** היא שהביאה להצלחתו - אך זו **רמאות**. ההשתדלות הגשמית בדרכי הגויים היא "מתה" בפני עצמה; מה שיביא להצלחתו הגשמית יהיה ההשתדלות הרוחנית שלו בדרך של "הר המוריה" - ולמעשה מדובר ב"**בית אל**".

קריאה זו צפנה בקרבה את היסודות ל"מלחמת גוג ומגוג". מלחמה זו היא רוחנית במהותה; כמבואר בדברי הצדיק הירושלמי הרב אשר פריינד זצוק"ל (גליון 'החברותא' מס' 173):

"הבריאה נראית בעיני בני האדם (המוגבלים) כמבנה המורכב - מכסה את המציאות האמיתית (שהיא) יתוה ובוהו... הכרת ה'יתוהו ובוהו' הכרחית לתיקון הבריאה; ובה גם ענין 'מלחמת גוג ומגוג', רמז וסמל⁷ להתנתקות מההשפעה של הטבע החומרי, אשר הכרחית להיות לפני ביאת גואל צדק...".

הדגשת התורה בהזכרת השם הישן - לזו

קריאת שם המקום "בית אל" נתנה פתח להבין; שרק בני יעקב שימשיכו בדרכו של אביהם, וישימו את **עיקר מאוויים בתורה** – יזכו שיתייחסו גם למעשיהם הגשמיים בתור מעשים שיש בהם "חיים". מאידך, בני יעקב שישימו את עיקר מאוויים ביישובו של עולם - נחשבים ל"מתים". התורה באה והכתה את המשמעות השלילית הזו, ואמרה: "**וְאֹלָם לֹא שָׁם הָעִיר לְרֵאשֹׁנָה**". משפט זה מקביל לכפיה שהקב"ה כפה על משה להצטרף ל"שבעים הזקנים" שרצו להשתמש בתאוות "שבעים הגויים". התורה השתמשה במלת הניגוד "אולם" - ורמזה שלא כל בני יעקב יזכו להמשיך בדרכו של אביהם. יהיו ליעקב בנים שיתחברו לתאוות הגשמיות ויעסקו ביישובו של עולם – והם ייחשבו ל"חיים" אפילו בלא שיעסקו בתורה. זהו הגרעין היסודי והבסיסי של עם ישראל; ועליו צומחת הקומה הרוחנית של עוסקי התורה. הקב"ה אינו חפץ, שאנשי הצד הרוחני יגדירו את אנשי הצד הגשמי בתור "מתים".

אגדת חז"ל באה ומרחיבה את כוונת התורה בכמה אופנים. האגדה רמזה שמי שעסק ביישובו של עולם כל ימיו - נחשב ל"חיי". מקצת מאחיו התורניים הגדירו אותו כ"מת" אך הדבר אינו נכון; ומלאך המוות לא שלט בו מעולם - למרות שהוא לא עסק בתורה. ר' אבא בר כהנא אמר - "שכל מי שנכנס בה הטריף מצוות ומעשים טובים כלו". זהו רמז, שאין זה נכון להביט בעין שלילית על העיסוק ביישובו של עולם. מדובר בריבוי עצום ומהיר של **מצוות ומעשים טובים** - שמזכיר את הפריחה המהירה של עץ השקד (לזו). זו גם המשמעות של צביעת התכלת שנעשית בלזו (כמבואר בהערת השולים⁸).

לזו מסמלת את הגרעין היסודי של האומה הישראלית. צרות וגזרות-שמד פוגעות בצלילות הדעת הנדרשת לעוסקי התורה; והן יכולות לפגוע קשות בקומה הרוחנית של עם ישראל. אולם גזרות-השמד לא תצלחנה לחסל את הגרעין הבסיסי של עם ישראל - שמבוסס על אנשים שעוסקים ביישובו של עולם. האגדה על אדריינוס שלא הצליח לכלות את "עצם הלזו", מצטרפת לאגדה על סנחריב ונבוכדנצר שלא הצליחו להחריב את "העיר לזו". הרעיון הזה שאי אפשר לחסל את עם ישראל מופיע בצורה דומה גם ברמב"ם (אסורי ביאה יד, ה): "כל האומות כלין והן (ישראל) עומדין". הפטיש והסדן הן האומות שקמות על ישראל לכלותן; הן "התרסקו" - ועם ישראל חי וקיים.

לזו - ו"בתואל הרמאי"

דברי הזהר שהלזו נקרא "בתואל הרמאי" - מקבילים להתנגדות של משה לכליאת אלדד ומידד. כזכור, משמעות נבואת אלדד ומידד היתה שגאולה ב"השתדלות גשמית" כמו "שבעים הגויים" - שקולה ל"מוות". מנבואתם השתמעה ביקורת כלפי הכיבוש הגשמי שיהושע עתיד לכבוש את הארץ; ולכן יהושע הציע למשה לכלוא אותם. משה **כנע** לרצון הבורא והצטרף ל"שבעים הזקנים" שרצו בבשר ובתאוות הגשמיות. **אך יחד עם זאת** הוא התנגד לדרישת יהושע, ושיבח את המגמה של אלדד ומידד: "ומי יתן **כל עם ד' נביאים**...". משה עודד את המגמה שממשיכה להתייחס באופן שלילי - לדרך חיים של "השתדלות גשמית" כמו הגויים.

היחס הכפול בא לידי ביטוי גם בזוהר - שמכנה את הלזו בכינוי הגנאי "בתואל הרמאי". הזוהר מרמז, שדרך חיים של "השתדלות גשמית" היא דרך החיים של בתואל. ההתייחסות הסלחנית אל דרך חיים כזו היא "רמאות"; שהרי יעקב אבינו לא רצה לחיות חיים כאלו - כמו בתואל ה"גוי". **אך יחד עם זאת**, הזהר מודה שמהלזו הזה תהיה תחיית הגוף הלאומי של עם ישראל.

מגמה זו משתמעת גם בפרשיית כבוש לזו שבספר שופטים, ובעזהשי"ת נאריך בדבר במאמר הבא.

¹ "תשובת פרופסור שטיינברג: "עצם הלזו מוזכר במספר מדרשים ונהוג לזהות אותה עם עצם העוקץ קוקסיס (Coccyx). אבל האיזכורים לא מתאימים לזיהוי הזה, ולכן מבחינה מדעית לא ידועה הכוונה המדוייקת". עורך התשובה הוסיף שכדאי לציין גם לדברי הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שנאמרו אמנם בנושא אחר (הובאו ב'לב אברהם', חלק ב', עמ' י"ז בהערת הגרש"ז"א לפרק ג' סעיף ב'), - כי ישנם מקומות בהם **דברי חז"ל "אינם כל כך כפשוטם"**. (אתר מכון שלזינגר,

<http://www.medethics.org.il/articles/ASSIA/ASSIA56/R0561125.asp>)

² הכפילות והבעייתיות שבפרשיות השלזו נידונה לעיל במאמר "**ברור ההורות על אלדד ומידד**".

³ "וַאֲתָן צֹאֵן מְרֵעִיתִי, אֲדָם אֲתָם, אֲנִי אֶ-לְהִיכֶם נָאם אֶ-דָּנִי ד'": (יחזקאל לד, לא)

⁴ כפי שהתבאר במאמר הקודם "**האם יהושע מת פעמיים**".

⁵ "**הר המוריה**" - מזוהה בעקידת יצחק בתור "**המקום**" (בראשית כב, ב-ג): "...קח נא את בְּנֶךְ... וְלֶךְ לְךָ אֶל אֶרֶץ הַמְּרִיָּה וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה עַל אֶחָד הֶהָרִים... וְקָם וְלָךְ אֶל הַמְּקוֹם". אברהם חזר לבדו עם נעריו לביתו; אך יצחק נשאר שם ב"**מקום**" - ללמוד תורה; ותרגום יונתן כותב שם בתרגום חופשי: "ויקחו **מלאכי** מרום את יצחק והובילוהו לבית מדרשו של שם הגדול".

⁶ תרגום יונתן מתרגם את "וַיִּפְגַּע בַּמְּקוֹם וַיִּלֶן שָׁם" שאצל יעקב - בתור "וַיִּצְלִי בְּאֶתֶר בְּיַ מוֹקֵד שָׂא וּבַת תַּמָּן". הדבר לא יתכן כפשוטו מפני שבהמשך מתברר שיעקב היה בסמוך ללזו. כוונת התרגום למה שידוע בחז"ל ומבואר גם בספר דגל מחנה אפרים בפרשת מסעי (ד"ה "עוד"): "במקום שמחשבתו של אדם שם הוא כולו. אף שבעצם אינו עומד במקום מחשבתו".

⁷ בהבנה זו מתורצת גם קושיית ה"פרי צדיק" (פרשת שמיני - אות ט), שכתב במסקנתו דברים דומים.

⁸ "וה'תכלית' נקרא 'תכלת', כי התכלת מערב שחור עם לבן... **שה'תכלית'** שהוא סוף המעשה, הוא **במחשבה תחלה** וקרוב להמחשבה". (ליקוטי מוה"ר"ן - מהדורא קמא סימן יח, ז).

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ג)

Tennessee, United States

טנסי, ארה"ב

אלול תשנ"ג

גיוור ילדים ע"פ רצון האם כאשר שני ההורים גויים

שאלה

שאלה מוזרה עלתה פה. אשה נכרי' למדה הרבה על יהדות ע"מ להתגייר, בסופו של דבר החליטה שלא להתגייר. אח"כ התחתנה עם גוי וילדה בן ובת. היא מתחרטת שלא התגיירה אז, אבל אינה מוכנה להתגרש מבעלה הגוי. רצונה חזק שבני יהיו יהודים מלאים. היא מאד רצינית ומוכנה לנהל בית כשר ושמירת שבת (מובן שלא תהא ממש ש"ש, אבל האוירה בבית תהי' של שבת). הבן קרוב לחמש שנים ורוצה מאד שיהיה תלמיד אצלנו. קשה לי למצוא תקדימים לבעי' זו, ואבקש מכת"ר להאיר את הדרך ללכת בה.

תשובה

- א. גוי קטן שהביא אותו אביו¹, או אמו בהסכמת האב², לגיירו, בית-דין מגיירים אותו, אף על פי שאביו ואמו אינם מתגיירים³. וזה בתנאי שברור לנו, שהילד יקבל חינוך דתי, ושסביר להניח שיהיה יהודי שומר תורה ומצוות לכשיגדל. אם אין דבר זה ברור לנו, אין אנו מגיירים אותו⁴, אלא מחכים עד שיגדיל, ואז מגיירים אותו כמו כל גר, עם קבלת מצוות כדבעי וכו'.
- ב. בנדון דידן, אם ההורים מתחייבים למסור את הילדים למוסד פנימייתי יהודי דתי, אז אפשר לגייר את הילדים⁵, ואם ההורים אינם רוצים למסור אותם, אבל מתחייבים לשלוח אותם לבית-ספר תורני מובהק (ולא די בבית-ספר מסורתי), ומתחייבים שבתוך ביתם יחנכו את הילדים לתורה ומצוות, לכל הפחות כשרות ושמירת שבת ממש (ולא מספיק "אווירה של שבת"), אז נראה שאפשר לגייר את הילדים⁶, וזה הכל משום שכתבת, שהאם רצינית בכוונתה ובאהבתה ליהדות⁷.
- ג. ברור שאם ההורים מתנהגים על-פי הדת הנוצרית בכל צורה שהיא, כגון שהולכים לבית תיפלותם בימי ראשון או חוגגים את חגיגהם בכל צורה שהיא, כי אז אין לגייר את הילד⁸.
- ד. כאשר אין מגיירים אותם, גם אין מכניסים אותם לבית-ספר יהודי⁹, אלא מגלגלים אותם עד שהגירות מתאפשרת¹⁰.

¹ כתובות דף יא ע"א, נפסק בשו"ע יו"ד סי' רסח סעיף ז.

² עיין שו"ת "שרידי אש" (ח"ב סי' צא).

³ כן משמע מפשטות לשון רש"י בכתובות יא ע"א (ד"ה גר קטן) ומלשון הטור ושו"ע נ"ל, ומפורש בחידושי הריטב"א (שם ד"ה נמי) ובחידושי הרשב"א (שם ד"ה אמר רב הונא), וכך פסק מרן הגאון רבי יצחק אייזיק הלוי הרצוג (בכרך ד סי' צז).

⁴ מפני שאין זה זכות לו להיות יהודי עבריין. עיין "מנחת יצחק" (ח"ג סי' צט סעיף ג ו-ד), ושו"ת "מטה לוי" (חלק שני סי' נה) ובשו"ת "זרע יצחק" (סי' ב) ובשו"ת "שרידי אש" הנ"ל, ובשו"ת מרן הרב הרצוג הנ"ל ובשו"ת "דעת כהן" (סי' קמו וקמח) של מרן הראי"ה קוק. ואפילו ב"אחיעזר" (ח"ג סי' כח) שכתב דהוי זכות, כתב שאין מזדקקים להם לכתחילה.

⁵ שו"ת מרן הרב הרצוג הנ"ל.

⁶ עיין בשו"ת "אגרות משה" (אה"ע ח"ד סי' כו סעיף ג) שכתב, שאפשר לגייר ילד על סמך זה שהוא הולך לבית-ספר תורני, ואנו הצרכנו כאן שגם בבית ינהגו בתורה ומצוות, שיש לומר שאם שני ההורים לא-יהודים, שגרע טפי, ועוד שהוא עצמו נוטה דהוי זכות עצם זה שמכניסים אותו תחת כנפי השכינה, אף על פי שיהיה עבריין כמבואר שם, ואנו חוששים לשיטות שאין זה זכות. אבל נראה שאם מחייבים אותם לחנך הילדים לתורה ומצוות, והם רציניים בזה, והם הולכים לבית-ספר תורני, דלכולי עלמא הוי זכות.

⁷ עיין "מנחת יצחק" הנ"ל (סי' יב) המפקפק בקבלת ההורים לשמור תורה ומצוות, הואיל ועושים את זה רק כדי שיזדקקו בית-הדין לגירות. אבל נראה שנדון דידן שאני, ששם ההורים רוצים לאמץ ילדים, וגם אימצו אותם, ועכשיו רוצים שיהיו יהודים, זאת אומרת שלא באו מלכתחילה לגייר אותם לשם שמים, מה שאינו כן כאן שכל רצון האם הוא לגייר אותם והיא רצינית בזה, יש לומר שהיא תקיים את התנאים שמטילים עליה.

⁸ עיין שו"ת מרן הרב ריא"ה הרצוג הנ"ל.

⁹ "מנחת יצחק" (ח"ב סי' צח סעיפים ג וד), שיש לחוש מצד לימוד תורה לגוי, שאסור על-פי חגיגה דף יג ע"א, ועיין שם בתוספות, ועוד מצד זה שיתערבו בישראל - ואף על פי שבי"שרידי אש" הנ"ל התיר, אין נראה לסמוך עליו היום, שכל עניין של נשואי-תערובת הוא פרוץ מאוד, וצריכים לשמור על העם היהודי בשמירה מכופלת.

¹⁰ ואין לדחות אותם, שהרי מצוה לגייר גרים שרוצים להתגייר לשם שמיים, עיין שו"ע יו"ד סי' רסח סעיף ב שאין מדקדקים יותר מדי, ועיין בש"ך שם סי' ק.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

